

DELIA MUNTEAN

Povara numelui

Nevoia de a locui cu întreaga noastră ființă lumea în care trăim ne îndeamnă uneori – îndeosebi în situații-limită, când reconcilierile par imposibile sau zadarnice – să sfidăm limitările contingentului și să ne privim din afară.

Căutarea locului în care ar trebui să ne găsim pe noi înșine, care să ne împlinescă, antrenarea îndârjită a resurselor întru cucerirea lui ar putea însă arunca în fundal, departe de privirea imediată, dimensiuni mai puțin băgate în seamă ale realului. Socotindu-le absolut firești, credem că ni se cuvin. Așa că le ignorăm cu nonșalanță, alergăm și ne plângem în continuare. Se ivesc apoi alte amenințări, menite parcă a ne strâmtora și mai mult „subt vremi”. Pornite să ne sporească revolta ori deznădejdea.

Sunt temeri, obsesii regășibile frecvent și în literatura epică, scriitorii imaginând experiențe pe parcursul cărora ființele-de-hârtie reînvață să se acomodeze cu universul dinăuntru și cu cel din afară. Asumându-și cu înțelepciune propria condiție, acestea izbutesc să întâmpine mai constructiv existența, cu toate ale ei, să depășească simplul feedback (cu întregul său cortegi de anxietăți, de frustrări), devenind *pro-active*: își convertesc în cele din urmă ele însele spațiul și timpul date (hotărâte) într-un mediu *locuibil*, prietenos, unde să se bucure în fiecare clipă de ceea ce sunt cu adevărat.

O asemenea transformare, însoțită de numeroase meditații asupra destinului, a libertății umane, a co-nexiunilor între culturi și civilizații, ne propune proza-toarea Mihaela Moreno, originară din Satu Mare – actualmente lingvist în Germania, profesor Waldorf și specialist în terapia ecvină – în recentul roman cu titlul *Totem. O călătorie dincolo de munți* (Editura Arania, Brașov, 2021). Volumul se dorește o continuare a romanului *Pursânge Andaluz*, apărut cu doi ani mai devreme la editura sătmăreană Citadela.

Exploatând tehnica narațiunii în ramă, autoarea țese un dialog între Amber Pearson – o femeie de 81 de ani, cu sănătatea „subredă” („Corpul meu și cu mine suntem demult două părți diferite ce se tolerează până ce unul cedează. Să cedez nu am știut niciodată, iar acum e lecția pe care trebuie s-o învăț” – p. 8) – și nepoata ei, Diana, adolescentă. Conversația se dovedește mai degrabă o spovedanie, pretext pentru prozatoare de a îmbrăca astfel povestea propriu-zisă. Ea apelează totodată la tehnica alternanței, mixând ingenios secvențele dialogate cu relatarea unor episoade ori cu pasaje descriptive, precum și planurile spațio-temporale. Este o strategie auctorială care se pliază firesc pe universul ficțional regizat de Mihaela Moreno și care îi permite să realizeze o construcție epică modernă, menită a răspunde expectanțelor cititorului de secol 21, dar fără a renunța la unele dimensiuni ce țin de tradiția românească.

Nucleul îl constituie o călătorie din tinerețe a lui Amber Pearson, din vremea când lucra ca fotograf la revista „Geo”. Deși avusese ocazii destule să bântuie prin lume, călătoria în Alaska – mărturisește naratoarea – avea să-i marcheze pentru totdeauna destinul: „a fost o binecuvântare și o nenorocire, un vis frumos și un coșmar pe care l-am purtat în mine până în ziua de azi” (p. 10).

Cele șaptesprezece capitole ale cărții evocă așadar întâmplări și relații umane care au bulversat alcătuirea sufletească a protagonistei („A fost necesar să fac acest lucru. A trebuit să mă cunosc pe mine însămi. Și ce metodă de-a te cunoaște este mai adevărată și eficientă decât să călătorești, să fii pus în fața unor situații, oameni, culturi noi care mereu vor pune sub semnul întrebării întreaga ta existență?” – p. 156), reconfigu-

rându-i opțiunile personale și îndemnând-o să-și analizeze din perspective noi ancorele genetice, profesionale și sociale.

Aventura inițiativă – implicând parcurgerea (validată romanesc) a unor „probe”, recunoașterea și netezirea asperităților proprii, deschiderea nesilită către celălalt – stârnește energiile interioare ale personajului și le pune în slujba unui sens la care aproape că renunțase să viseze. Pentru aceasta, autoarea – bună cunoscătoare a subtilităților realismului magic – o smulge din mediul ei de până atunci (întâi prin anularea unei curse aeriene, apoi printr-o avalanșă în munți), transplantând-o într-o civilizație și o cultură totalmente diferite de cele în care se formase.

Îi aduce în cale o lingvistă, Angelika Fröhlich – de 35 de ani, cercetătoare la o universitate berlineză –, care o invită să meargă împreună în satul Tomkin, la vreo cinci sute de kilometri de Vancouver, unde să viziteze câteva familii de eschimoși. Imprevizibilul „joc al destinului” o cucerește pe Amber, așa că artista fotograf va accepta provocarea. Cele două femei vor pleca la drum însoțite de un ghid metis (venit pe lume în rezervația Kluane, dintr-o mamă inuită și un tată canadian), pe nume Amaruq („lup sur”), și de câinele acestuia, Nanouk („urs”), din rasa Alaska Malamut.

Tatonările dintre Amber și Amaruq – firi orgolioase, nu foarte flexibile în privința opiniilor personale – resping, în primele momente, orice posibilitate de apropiere. Observând, de pildă, că femeia plătită să comercializeze imagini din vechea cultură a inuiților nu-și cunoaște nici măcar semnificația numelui purtat, ghidului i se reconfirmă prejudecățile privind mentalitatea occidentală: „Păcat că nu însemni mai mult decât nimic” (p. 23) – prilej pentru Amber de a riposta prin scoaterea în evidență a dreptului fiecăruia de a-și decide soarta: „în cultura mea [...] avem libertatea de-a deveni nu ce ne spune numele sau cum ne definesc părinții, ci chiar ceea ce ne dorim să devenim” (*ibidem*).

Pe parcursul romanului vom întâlni frecvent atitudini și comportamente care separă cele două spații culturale. Incitante ni se par îndeosebi perspectivele asupra timpului, care se dovedesc o simplă noțiune „în

lumea celor de dincolo de munți, unde oamenii erau sclavii lui”, în vreme ce inuiții îl „măsurau [...] doar în zile și nopți. O zi dura șase luni de vară, iar noaptea era iarna întunecată în care soarele se ascundea jumătate de an” (p. 66). Ideea o regăsim în episodul în care bunicul lui Ama, sesizând nedumerirea fetei după ce o pune pe picioare și devine cât de cât conștientă (pentru ea trecuseră câțiva ani de la accidentul provocat de avalanșă), o previne că în microcosmosul inuit timpul „are viața lui proprie strict legată de fenomenele naturii, de jocul Aurorei, de ceasul biologic al naturii și mai puțin de ceasul mecanic, după care oamenii de dincolo de munți își ghidează viața, ca niște roboți” (p. 97). Ritmul diferit de curgere dă peste cap tot ce știe raționala Amber: „Mă întrebam dacă oare pe acele meleaguri există viață fără sfârșit” (p. 118), așa cum se întâmplase cândva și cu Angelika, prietena pe care descinderile în Alaska au învățat-o că timpul e „mai degrabă un sentiment decât un fapt real” (p. 132), că „totul este produsul propriei noastre imaginații exacerbate de trăiri interioare, inspirate de ceea ce ne transmit locul, vibrațiile lui” (p. 146).

Toate întâmplările prin care trece Amber Pearson par menite a-i răscoli convingerile și a-i orienta căutările înspre armonizarea lăuntrului sufletesc cu ceea ce-i oferă destinul. De fiecare dată, ele sunt însoțite de reflecții („Frica e unul din demonii ce stăpânesc umanitatea. Frica de-a fi părăsit, frica de-a fi găsit, frica de-a eșua, frica de-a nu avea ce mânca... frica de-a nu fi iubit” – p. 46), chiar dacă uneori acestea apar la distanță în timp („Acolo, dincolo de munți, pierdută într-un sat neștiut de civilizație, m-am regăsit, am regăsit ce zăcea latent în mine, relația mea telepatică cu animalele. Iar acea relație m-a făcut capabilă să înfrunt moartea și să o înving. Acolo, în măruntaiele muntelui, în întuneric am realizat cine sunt și ce aflasem despre mine în acea călătorie inedită” – p. 122; sau: „Dezbrăcată de amintiri, de cunoștințe, de ceea ce m-a învățat sau îndoctrinat cultura în care am trăit, am aflat ce este în interiorul meu [...] Am ieșit victorioasă în lupta cu moartea, pentru că în ultimul moment mi-am dat seama că moartea este parte din mine. La fel ca și acea umbră ce mă urmărea și pe care, cunoscând-o, am învins-o” – p. 146-147).

Pe măsură ce se familiarizează cu noua filozofie existențială, experimentând acceptarea de sine și talmăcind mai înțelept semnele destinului, prota-gonistei i se dezvăluie și disponibilitățile morale și afective ale lui Amaruq. Demersul românesc câștigă în paralel încă o coordonată, cea erotică: „Ne comportam ca și cum ne-am fi cunoscut dintotdeauna și am fi fost împreună de la începutul timpului. Există oare într-adevăr suflete pereche ce se descoperă întâmplător peste mări și țări? Cu Ama nu era doar o atracție fizică născută din sfera pământescă, ci o cunoaștere dincolo de materialitatea cuvintelor, așa cum poate să o dețină doar cineva plămădit din aceeași substanță sufletească” (p. 160).

Prozatoarea evită însă algoritmul clasic: îi trimite lui Amber semne care să-i dea de înțeles că locul ei nu este printre inuiți. Într-adevăr, aici fusese vindecată de „rănila văzute” și de cele „nevăzute” și căpătase un nume: Tootega – după cel al divinității ocrotitoare a satului, dovadă că fusese recunoscută de eschimoși ca posibil lider (știa să comunice cu animalele și cu Marele Spirit). Pe de altă parte, îi ispitesc cu vorbe – precum „libertate”, „iubire” – care le-ar fi anihilat cultura dintotdeauna, în cadrul căreia „natura este mai puternică decât mintea omenească” (p. 44); or, „pentru a supraviețui nu era necesar să înțelegi nimic, ci să te adaptezi legilor acelei lumi” (p. 130) – motiv pentru bătrâna Torngasak, șamanul satului, să o considere o amenințare pentru comunitate. Numai că Amber/Tootega izbuteste să treacă peste toate probele menite a-i aduce pieirea (pădurea-labirint, femeia în negru ș.a.); ele chiar o întăresc și îi consolidează cunoașterea de sine.

Prin urmare, nici inuiții din Tomkin, nici Amaruq (promis dinainte unei alte femei) nu o rețin în acea lume. Rădăcinile îi sunt dincolo de munți, acolo unde se află și mama adoptivă (Liz, cu a cărei biografie ne vom întâlni în *Capitolul 10* al cărții) ori Stevens, iubitul de care se despărțise. Se va întoarce așadar să-și caute împlinirea în locul de unde plecase. Unde va reînvăța să trăiască: „Să dau însemnătate fiecărei secunde din viața mea nu însemna să caut beatitudinea în călătorii exotice, ci s-o găsec în tihna casei, în roua dimineții scaldată de soarele matinal, în primele

raze de soare ce binecuvântează pământul și în momentele de împlinire pe care le trăiesc alături de cei pe care îi iubesc. Aceasta este lecția învățată în Alaska, precum și întâlnirea cu propria-mi umbră. Am aflat cine sunt și ce deșartă era viața mea de dinainte. Aveam totul, dar căutam împlinirea în alte locuri, ca un suflet neliniștit, purtat de vânt fără noimă” (p. 188-189).

Voiajul inițiativ al lui Amber Pearson ar fi căpătat probabil alte dimensiuni dacă ar fi fost văduvit de prezența lui Nanouk. Câinele-totem (având în fundal o frumoasă legendă inuită – v. p. 36) o însoțește peste tot – în universul locuit de eschimoși –, protejând-o și ziua, și noaptea („Nanouk se deștepta cum deschideam ochii și se cuibărea peste sacul meu de dormit” – p. 44). El îi va fi dăruit mai târziu de către Amaruq – semn că acceptase căsătoria ei cu Stevens – spre a-i ocroti noua familie. Prin urmașii săi, Nanouk va avea grijă și de nepoata lui Amber, Diana, datoare să aștearnă pe hârtie povestea bunicii. Scriind, urma să-și limpezească ea însăși propria cale și să se descopere cu adevărat.

(„Acolada”, an XV, nr. 11 (169), noiembrie 2021, Satu Mare, p. 18)

